

รูปแบบการถวายผ้าบังสุกุลจากสมัยพุทธกาลสู่ยุคปัจจุบัน
A Model of Offering Pangsukula Cloth from The Buddha's Time to
the Modern Time

ณัฐ จันทรหนูหงส์¹ และ มนตรี สิริโรจนานันท์²
Nut Channuhong¹ and Montree Sirarojnanan²

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

²Thammasat University, Thailand.

บทคัดย่อ

ผ้าบังสุกุลเป็นผ้าเปื้อนฝุ่นที่เอาทิ้งแล้วตามป่าช้า กองขยะ และตามถนนหนทาง เป็นผ้าที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ เมื่อภิกษุแสวงหาผ้าบังสุกุลมาได้แล้ว จะนำมาซัก เย็บ ย้อม และทำเป็นผ้านุ่งและผ้าห่มกันเอง เพื่อความเป็นผู้มกน้อย สันโดษ ตามแบบอย่างที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานไว้ ภายหลังจากพระพุทธองค์ทรงมีพุทธานุญาตให้พระภิกษุรับคหบดีจีวร คือ จีวรของชาวบ้านได้ ทำให้พระภิกษุได้รับความสะดวกมากขึ้น ทั้งยังเป็นการอนุเคราะห์พวกชาวบ้านให้ได้รับผลบุญกุศลจากการถวายผ้าบังสุกุลให้แก่เหล่าภิกษุอีกด้วย

ในสมัยปัจจุบัน ผ้าบังสุกุลมิได้เป็นผ้าเปื้อนฝุ่นที่เอาทิ้งแล้วอย่างในสมัยพุทธกาล แต่เป็นผ้าที่ชาวบ้านนำมาถวายภิกษุในงานต่างๆ เช่น งานศพ งานทอดผ้าป่าหรืองานกฐิน ผ้าที่นำมาถวายส่วนใหญ่เป็นผ้าที่ทำสำเร็จรูปมาจากร้านค้าแล้ว รูปแบบการถวายผ้าบังสุกุลในสมัยปัจจุบันก็ยังคงรูปแบบที่ใกล้เคียงกับสมัยพุทธกาลอยู่ กล่าวคือ ในปัจจุบันผ้าบังสุกุลในงานศพก็เปรียบเหมือนกับผ้าที่ภิกษุแสวงหาตามป่าช้า และผ้าบังสุกุลที่ทอดในงานผ้าป่าหรืองานกฐินก็เปรียบเหมือนกับผ้าที่ภิกษุแสวงหาตามกิ่งไม้หรือตามถนนหนทาง นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการถวายผ้าบังสุกุลให้กับพระภิกษุผู้ปฏิบัติธุดงค์วัดตามแบบอย่างบูรพาจารย์เพื่อขจัดขัดเกลากิเลสของตนเองอีกด้วย

คำสำคัญ: การถวายผ้าบังสุกุล; สมัยพุทธกาล; ยุคปัจจุบัน

Abstract

Articles about “ A Model of Offering Pangsukula Cloth from the Buddha’s Time to the Modern Time”, the aim is to study the form of offering Pangsukula Cloth by separating the contents into two periods , the modern era and the present that there is and how has been changed.

In the modern era, Pangsukula Cloth was a dust fabric that the people left the cemetery, on the midden and in the streets that nobody owns the fabric. When a monk who seeking for the Pangsukula Cloth, he had already been washed , dyed and sewn into a quilt skirt and blanket for a modest retreat following the example of the Buddha had given them . After Buddha had Puttha permission for the monks to get the rich robes from the villagers, the monks had been more convenient and they were also helping the villagers to gain merit from offering Pangsukula Cloth to these priests too.

In the present, Pangsukula Cloth is not a dust cloth towel that he left it as in the modern era, but the fabric is offered to the monks in the various events such as funeral or Buddhist robes. Fabric offering mostly made from stores already. The model of offering Pangsukula Cloth in the modern times is still very close to the modern era. That is, at present, Pangsukula Cloth in the funeral is as the cloth that the monk sought by in the cemetery and Pangsukula Cloth that placed in Phapa or Kathin was like a monk seeking on the branches or in the streets. Moreover,it also has the model of offering the Pangsukula Cloth to the monks who practice Thudongkhawat like their first teachers in order to be eliminating refined their sensuality, too.

Keywords: Offering Pangsukula Cloth; The Buddha’s Time; Modern Time

บทนำ

หลังจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว พระพุทธองค์ได้เสด็จออกไปโปรดชาวโลก โดยเริ่มแสดงธรรมจักรกัปปวัตตนสูตรซึ่งเป็นปฐมเทศนาให้แก่ปัญจวัคคีย์ ในวันนั้นพระอัญญาโกณฑัญญะหนึ่งในปัญจวัคคีย์ ได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นพระโสดาบันแล้วทูลขออุปสมบทในวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ หรือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เป็นพระสงฆ์องค์แรกที่ได้เกิดขึ้นในโลก (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 6/60) นับว่าพระรัตนตรัยได้เกิดขึ้นในโลกเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาสูตรอื่นๆ อีกมากมายจนมีผู้เลื่อมใสศรัทธาขอเข้าอุปสมบทในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นสังคมสงฆ์ที่มีรูปแบบและวิธีการปฏิบัติเฉพาะกลุ่มขึ้น

ในยุคแรกๆของการเกิดสังคมสงฆ์ พระองค์ทรงปกครองพระสงฆ์ด้วยพระองค์เอง เนื่องจากพระภิกษุที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนายังมีจำนวนไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นพระอริยบุคคล ปัญหาในการอยู่ร่วมกันเป็นระบบสงฆ์จึงไม่เกิดขึ้น โครงสร้างสังคมสงฆ์จึงยังไม่ปรากฏเป็นระเบียบสถาบันการปกครองที่ซับซ้อน การบวชเป็นไปอย่างเรียบง่ายด้วยวิธีการ “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” เพียงแต่พระองค์ตรัสอนุญาตเท่านั้น ก็ถือว่าเป็นการรับรองฐานะของสมาชิกใหม่ที่เข้ามาในสังคมสงฆ์ (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, 2534) และเพื่อความเป็นหนึ่งเดียวกันในสังฆมณฑล พระพุทธองค์จึงได้ทรงบัญญัติพระวินัยไว้ เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ให้เรียบร้อยด้วยดี สามารถใช้ปัญญาในการมีความยั้งคิดและหยุดการปรุงแต่ง ฝึกใจให้รู้เท่าทันไม่หลงหรือไม่คล้อยตามอารมณ์ในเรื่องนั้นๆ รวมทั้งแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น และสามารถลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ได้ทั้งหมด (แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย, 2559) การปฏิบัติจะอำนวยผลานิสงส์ที่พึงประสงค์ให้ได้ตามสมควรแก่การปฏิบัติ ถือเป็นการทำหน้าที่ธำรงสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาสืบไป (พระศรีสุทธิวงศ์, 2560)

การทรงผ้าบังสุกุล ก็ถือเป็นเรื่องหนึ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงกำหนดเอาไว้ เพื่อเป็นความหนึ่งเดียวกันของหมู่สงฆ์ ผ้าบังสุกุลในสมัยพุทธกาลมีความเรียบง่ายและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับหมู่สงฆ์ อย่างไรก็ตาม ในบริบทปัจจุบัน ผ้าบังสุกุลได้เปลี่ยนรูปแบบไปจากครั้งพุทธกาลค่อนข้างมาก ด้วยเหตุนี้ จึงต้องการทราบถึงรูปแบบการถวายผ้าบังสุกุลที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างผ้าบังสุกุลในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบันเป็นลำดับต่อไป

บทความนี้ผู้เขียนจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความหมายของผ้าบังสุกุลในสมัยพุทธกาล ตัวอย่างการนุ่งห่มผ้าบังสุกุลของพระพุทธเจ้าและพระสาวก ผ้าบังสุกุลในฐานะปัจจัยเครื่องอาศัยสำหรับพระภิกษุ วิเคราะห์รูปแบบการถวายผ้าบังสุกุลจากสมัยพุทธกาลสู่ยุคปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการถวายเป็นสังฆทานจากสมัยพุทธกาลสู่ยุคปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยจะได้ลำดับขั้นตอนการศึกษาดังต่อไปนี้ เพื่อให้ได้มุมมองเกี่ยวกับการถวายเป็นสังฆทานจากสมัยพุทธกาลสู่ยุคปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. เอกสารขั้นต้น หรือขั้นปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2500 พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และอรรถกถาปฐมสมันตปาสาธิกา แปล เล่ม 1-3 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2550 ตลอดจนพระราชบัญญัติเกี่ยวกับคณะสงฆ์ในสมัยต่าง ๆ
2. เอกสารชั้นรอง หรือขั้นทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ เอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติมหาเถรสมาคม เอกสาร บทความจากวารสารสิ่งพิมพ์และหนังสือพิมพ์ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการถวายเป็นสังฆทานจากสมัยพุทธกาลสู่ยุคปัจจุบัน
3. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)
4. เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์
5. สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ความหมายของผ้าบังสุกุลในสมัยพุทธกาล

ผ้าบังสุกุลในสมัยพุทธกาล มีความหมายตามพุทธบัญญัติอย่างไร ในที่นี้ จะได้อธิบายความหมายของผ้าบังสุกุลให้พอเข้าใจดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2556) ได้ให้ความหมายของผ้าบังสุกุลไว้ว่า ผ้าบังสุกุล หรือบังสุกุลจีวร หมายถึง ผ้าที่เกลือกกลั้วด้วยฝุ่น, ผ้าที่ได้มาจากกองฝุ่น กองหยากเยื่อ ซึ่งเขาทิ้งแล้ว ตลอดถึงผ้าห่อคลุมศพที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ไม่ใช่ผ้าที่ชาวบ้านถวายเป็นสังฆทาน

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548) ได้ให้ความหมายของผ้าบังสุกุลไว้ว่า บังสุกุล แปลว่า ฝั่งแห่งฝุ่น, กองฝุ่น, คลุกฝุ่น, เปื้อนฝุ่นในสมัยพุทธกาล ภิกษุต้องแสวงหาผ้าที่

เขาทิ้งแล้วจากกองขยะหรือจากป่าเข้ามาใช้ทำเป็นจิวร ผ้าเหล่านั้นส่วนใหญ่จะเปื้อนฝุ่นหรือสกปรก จึงเรียกว่า ผ้าบังสุกุล

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า ผ้าบังสุกุล หรือบังสุกุลจิวร หมายถึง ผ้าเปื้อนฝุ่นที่พวกภิกษุในสมัยพุทธกาลเก็บมาได้จากกองขยะที่เขาทิ้งแล้ว หรือเป็นผ้าห่อคลุมศพจากป่าช้าที่ไม่มีเจ้าของ แล้วนำมาใช้สอยเป็นผ้าถุง และผ้าห่ม ทั้งนี้ผ้าบังสุกุลของภิกษุในสมัยพุทธกาล จะต้องไม่ใช่ผ้าที่ชาวบ้านถวายมา แต่ต้องเป็นผ้าที่ภิกษุแสวงหามาเองจากสถานที่ต่างๆ มีกองขยะและป่าช้า เป็นต้น

ตัวอย่างการนุ่งห่มผ้าบังสุกุลของพระพุทธเจ้าและพระสาวก

ผ้าบังสุกุลที่นับว่าเป็นผ้าถุงและผ้าห่มของพระพุทธเจ้าและเหล่าสาวกนั้น ถือเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับพระสงฆ์ในยุคต่อๆ มา ด้วยเหตุนี้ จึงได้ทำการรวบรวมตัวอย่างการนุ่งห่มผ้าบังสุกุลของพระพุทธเจ้าและพระสาวก เพื่อให้เห็นรูปแบบการห่มผ้าที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญดังนี้

1) ตัวอย่างการนุ่งห่มผ้าบังสุกุลของพระพุทธเจ้า

(1) พระผู้มีพระภาคเจ้าทอดพระเนตรเห็นบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัยเพื่อเป็นเอหิภิกษุจึงทรงเหยียดพระหัตถ์เบื้องขวาซึ่งมีสีดุกทองออกจากระหว่างบังสุกุลจิวรอันมีสีแดงเปล่งพระสุรเสียงกังวานดังเสียงพรหมตรัสเรียกว่าเธอจงมาเป็นภิกษุเถิด, จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 1/769)

(2) สมัยเห็นปานนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงผ้าแดง 2 ชั้นรัดประคด ทรงจิวรบังสุกุลเฉวียงบ่าเสด็จจากพระคันธกุฎีอันห่มุภิกษุห่มล้อมประทับยืนที่มุขพระคันธกุฎี (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 19/132)

(3) พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงจัดผ้าแดงสีดงดอกทองกลางแดงชุ่มด้วยน้ำครั่งประหนึ่งตัดดอกปทุมด้วยกรรไกรทรงนุ่งอันตราวาสกปกปิดมณฑลทั้งสามทรงคาดรัดประคดมีสิริดังสายฟ้าประหนึ่งคาดกำปทุมด้วยสายสร้อยทองทรงห่มบังสุกุลจิวรอันประเสริฐสีแดงมีวรรณะละม้ายยอดอ่อนแห่งต้นไทร (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 20/56)

(4) พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงจัดแจงผ้า 2 ชั้นที่ทรงย้อมแล้วด้วยน้ำครั่งสดมีสีดงดอกทองกลางแดง ทรงห่มผ้าบังสุกุลอันประเสริฐมีสีแดงเหมือนใบอ่อนของต้นไทรที่จับเขย่าแผ่นดินใหญ่พร้อมทั้งเขจักรวาทเขาสีเนรุและเขายุคันธแล้วเสด็จออกจากประตูพระคันธกุฎี (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 28/442)

(5) พระทศพลทรงนุ่งอันตราวาสกสองชั้นสีเหมือนดอกขาปิดมณฑลทั้งสามทรงคาดประคดเอวอันมีสิริดังสายฟ้าแลบเหนืออันตราวาสกนั้นเหมือนล้อมองดอกขาด้วย

สายสร้อยทอง ทรงหมับังสกุลจีวรอันประเสริฐสีแดงเสมียดอกทองกวาวที่ชุ่มด้วยน้ำครึ่ง
ประหนึ่งรดน้ำครึ่งลงเหนือยอดเขาทองประหนึ่งล้อมเจดีย์ทองด้วยตาข่ายแก้วประพาฬ
ประหนึ่งสวมของมีค่าทำด้วยทองด้วยผ้ากำพลแดงและประหนึ่งปิดดวงจันทร์ในฤตสุสารด้วย
พลาหกแดงเสด็จออกจากประตูพระคันธกุฎี (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 73/200)

การนุ่งหมับังสกุลนี้ มิใช่จะมีแต่ในยุคสมัยของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันรูปเดียว
เท่านั้น แม้กระทั่งในอดีตกาล พระพุทธเจ้าองค์ก่อนหน้าก็ได้ทรงนุ่งหมับังสกุลเช่นเดียวกัน
ดังข้อความที่ว่า “สมัยนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่าปทุมุตตระผู้ตื่นแล้วทรงผ้ากำพลสี
แดงสลัดหมับังสกุลเหาะไปในอากาศ” (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 51/105)

2) ตัวอย่างการนุ่งหมับังสกุลของพระสาวก

(1) ก็ในวันนั้นแลโดยมากพระอสีตมหาเถระต่างก็ทรงผ้าบังสกุลมีสีดั่งเมฆเฉวียงบ่า
ข้างหนึ่งถือไม้เท้าราวกะว่าข้างตระกูลคันธวงศ์ที่ได้รับการฝึกหัดเป็นอย่างดีปราศจากโทษแล้ว
กายโทษแล้วทำลายกิเลสแล้ว สางเครื่องรุ่งรังแล้ว ตัดเครื่องผูกพันแล้ว พากันห้อมล้อมพระผู้มี
พระภาคเจ้า (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 11/138)

(2) ครั้งนั้นพวกภิกษุผู้ถือผ้าบังสกุลและบิณฑบาตเป็นวัตรจาริกไปรูปเดียวหรือสอง
รูปเป็นต้น ออกจากที่พักกลางวันและที่อยู่ของตนๆแล้วมาถวายบังคมพระทศพลนั่งประหนึ่งวง
อยู่ด้วยม่านแดง (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 25/407)

(3) ฝ่ายพระมหาเถระมีพระมหากัสสปะเป็นประธานผู้มีระคะอันคายนแล้วผู้ทำลาย
กิเลสแล้วสางกิเลสจตุรกชฎัตตกิเลสเครื่องผูกได้แล้ว ไม่ช้องอยู่ในตระกูลหรือคณะหมับังสกุล
จีวรมีสีดั่งสีเมฆพากันแวดล้อมเหมือนพญาช้างหุ้มเกราะแก้วมณี ฉะนั้น (พระไตรปิฎกและอรรถ
กถาแปล 44/762)

สรุปความว่า พระพุทธเจ้าและพระสาวกในพระพุทธศาสนา นุ่งหมับังสกุลกันมา
ตั้งแต่สมัยพุทธกาล แม้กระทั่งในสมัยอดีตกาลพระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ ก็ยังทรงนุ่งหมับังสกุล
ด้วยเช่นเดียวกัน เหตุใดพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกจึงนุ่งหมับังสกุล การนุ่งหมับังสกุล
เป็นการบังคับหรือไม่ จึงเป็นเรื่องที่ต้องทำการศึกษาเป็นลำดับต่อไป

ผ้าบังสกุลในฐานะปัจจัยเครื่องอาศัยสำหรับพระภิกษุ

ผ้าบังสกุลมีความจำเป็นสำหรับพระภิกษุทุกรูป ด้วยเหตุนี้ จึงได้ทำการศึกษาถึงผ้า
บังสกุลในฐานะเป็นปัจจัยเครื่องอาศัยสำหรับพระภิกษุ, ประเภทของผ้าบังสกุลที่ทรงกำหนดไว้,
กำเนิดผ้าบังสกุล, ผ้าที่ทรงอนุญาตไว้เพิ่มเติม และความเต็มใจในการนุ่งหมับังสกุล มี
รายละเอียดดังนี้

1) ปัจจัยเครื่องอาศัยและข้อห้ามสำหรับพระภิกษุ

สำหรับพระภิกษุผู้บวชเข้ามาใหม่ในพระศาสนา จำเป็นต้องถืออนุศาสน์ 8 ประกอบด้วย นิสสัย 4 และอภยนิยกิจ 4 มีรายละเอียดดังนี้ นิสสัย 4 คือ ปัจจัยเครื่องอาศัยในการดำเนินชีวิตของบรรพชิต เป็นส่วนของข้อปฏิบัติที่ภิกษุผู้บวชใหม่ควรปฏิบัติ ได้แก่ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2556)

1. บรรพชาอาศัยโภชนะคือคำข้าวที่พึงได้ด้วยปลีแข้ง เธอพึงทำอุตสาหะในโภชนะคือคำข้าวที่พึงได้ด้วยปลีแข้งจนตลอดชีวิต อติเรกลาก คือ สังฆภัต อุทเทศภัตนิมนตภัต สลากภัต ปักชิกภัต อุโปสถิกภัต ปาฏิปติกภัต

2. บรรพชาอาศัยผ้าบังสุกุล เธอพึงทำอุตสาหะในผ้าบังสุกุลนั้นจนตลอดชีวิต อติเรกลาก คือ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าขนสัตว์ ผ้าปาน ผ้าเจือกัน

3. บรรพชาอาศัยเสนาสนะคือคางไม้ เธอพึงทำอุตสาหะในเสนาสนะคือคางไม้ นั้นจนตลอดชีวิต อติเรกลาก คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้น ถ้ำ

4. บรรพชาอาศัยยาน้ำคือน้ำมูตรเน่า เธอพึงทำอุตสาหะในยาน้ำคือน้ำมูตรเน่า นั้นจนตลอดชีวิต อติเรกลาก คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย (พระไตรปิฎกภาษาไทย 4/128/197)

สรุปความว่า ผ้าบังสุกุล ถือเป็นปัจจัยเครื่องอาศัยที่จำเป็นสำหรับภิกษุในพระพุทธศาสนา ถือเป็นนิสสัยข้อ 2 ที่ภิกษุจะต้องประพฤติและปฏิบัติตาม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังฆมณฑล และเพื่อความหนึ่งเดียวกันแห่งคณะสงฆ์

2) ประเภทของผ้าบังสุกุลที่ทรงกำหนดไว้

จากปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต ข้อที่ว่า “บรรพชาอาศัยผ้าบังสุกุล” จึงเป็นสาเหตุให้พระภิกษุนุ่งห่มผ้าบังสุกุลกันเป็นปกติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงประเภทของผ้าบังสุกุลที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้ จึงได้นำข้อความจากคัมภีร์วิสุทธิมรรค ที่ได้ระบุถึงประเภทของผ้าบังสุกุลไว้ 23 ชนิด ดังข้อความที่ว่า

พระโยคี เมื่อได้สมาทานเอาจุดดั่งอย่างนี้แล้ว พึงเอาผ้าชนิดใดชนิดหนึ่งในบรรดาผ้า 23 ชนิดเหล่านี้ คือ ผ้าที่ตกอยู่ในป่าช้า, ผ้าที่ตกอยู่ในตลาด, ผ้าที่เขาทิ้งไว้ตามถนน, ผ้าที่เขาทิ้งไว้ ณ กองขยะมูลฝอย, ผ้าเช็ดครรภ์, ผ้าที่เขาใช้อาบน้ำมันต์, ผ้าที่เขาทิ้งไว้ที่ท่า, ผ้าที่คนเขาไปป่าช้าแล้วกลับมาทิ้งไว้, ผ้าที่ถูกลไฟไหม้, ผ้าที่โคขย้า, ผ้าที่ปลวกกัด, ผ้าที่หนูกัด, ผ้าที่ขาดกลาง, ผ้าที่ขาดขาด, ผ้าที่เอามาทำธง, ผ้าที่เขาวงล้อมจอมปลวก, ผ้าของสมณะ, ผ้าที่เขาทิ้งไว้ ณ ทิวเขก, ผ้าที่เกิดด้วยฤทธิ์, ผ้าที่ตกอยู่ในทาง, ผ้าที่ลมพัดไป, ผ้าที่เหวตาดวาย และผ้าที่คลื่นซัดขึ้นบก ครั้นแล้วพึงฉีกส่วนที่ทुरुพลใช้ไม่ได้ทิ้งเสีย เอาส่วนที่ยังแน่น

หนาดาวรอยู่มากให้สะอาดแล้วทำเป็นจีวร เปลื้องผ้าคหบดีจีวรชุดเก่าออกแล้ว พึงใช้ผ้าชุดบังสุกุลจีวรแทน (พระพุทธโฆษาจารย์, 2551)

ผ้าทั้ง 23 ชนิดนี้ ถือว่าเป็นผ้าบังสุกุลโดยแท้จริงเพราะเป็นผ้าที่เขาใช้แล้วทิ้งไว้ตามสถานที่ต่างๆ ไม่ได้มีเจตนาที่จะถวายให้พระภิกษุนำไปใช้แต่อย่างใด พระภิกษุที่เก็บเอาผ้าไปใช้ก็มีจุดมุ่งหมายไปถึงข้อปฏิบัติที่จะขจัดขัดเกลากิเลสของตนเองเป็นสำคัญ ข้อปฏิบัติเช่นนี้เรียกว่า รุดงค์ 13 หมายถึง องค์คุณเครื่องสลัดหรือกำจัดกิเลส, ข้อปฏิบัติประเภทวัตรที่ผู้สมครใจจะพึงสมทานประพฤติดี เพื่อเป็นอุบายขัดเกลากิเลส ช่วยส่งเสริมความมกน้อยและสันโดษเป็นต้น (พระพุทธมคณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2556) เป้าหมายในการบริโภคใช้สอยจีวรให้พระภิกษุได้พิจารณา โดยใช้สติปัญญาในการบริโภคปัจจัยมิให้ตกเป็นทาสของตัณหาหาคะ ก่อนการใช้สอยพิจารณาให้เห็นคุณค่าแท้ด้วยการสำรวมระวังไม่ให้เกิดอกุศลหากผิดพลาดอันตรายทางธรรมจะเกิดขึ้นที่ และเป็นอกุศลทางใจ จึงไม่ควรบริโภคปัจจัยอย่างคฤหัสถ์ผู้เสพงาม ให้เอาแบบอย่างพระพุทธองค์ที่ประพฤติดีปฏิบัติตามอริยมรรคคือ สัมมาอาชีวะ มุ่งประกาศพระธรรมคำสอน เพื่อปลดทุกข์ให้ชาวโลก มิได้แสวงหาความสุขเฉพาะตน (พระครูอาทรวณกิจ, 2559)

สรุปได้ว่า สำหรับพระภิกษุผู้มุ่งหวังจะขจัดขัดเกลากิเลสของตนเอง ควรดำเนินการปฏิบัติตามแนวทางนี้ ด้วยการแสวงหาผ้าบังสุกุล 23 ประเภทตามที่ทรงกำหนดไว้ และควรเที่ยวแสวงหาผ้าเหล่านั้นมาด้วยกำลังของตนเองตามสถานที่ต่างๆ เช่น กองขยะ ป่าช้า หรือตามถนนหนทาง จะรับจากมือของทายก ทายิกาไม่ได้ เพราะถือเป็นการผิดวัตถุประสงค์ของการถือบังสุกุลถึงคะรุดงค์

3) กำเนิดผ้าบังสุกุล

การแสวงหาผ้าของภิกษุในสมัยพุทธกาล เป็นการแสวงหาผ้าด้วยตัวของภิกษุเองตามสถานที่ต่างๆ เช่น กองขยะ ป่าช้า หรือข้างถนน เพราะในสมัยนั้นผ้าเป็นของหายาก ภิกษุผู้ถือบังสุกุลถึงคะรุดงค์อย่างเคร่งครัดยังมีอยู่ และท่านเหล่านั้นก็ปฏิเสธที่จะรับผ้าจากทายก ทายิกาอื่นใด ดังตัวอย่างที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบทว่า

ในวันหนึ่งพระเถระมีจีวรเก่าแล้วแสวงหาจีวรในที่ทั้งหลายมีกองหยากเยื่อเป็นต้นหญิงภรรยาเก่าของพระเถระนั้นในอัฐภาพที่ 3 แต่อัฐภาพนี้ได้เกิดเป็นเทพธิดาชื่อชาลินีในดาวดึงส์ภพ นางชาลินีเทพธิดานั้นเห็นพระเถระเที่ยวแสวงหาท่อนผ้าอยู่จึงถือผ้าทิพย์ 3 ผืนยาว 3 ศอก กว้าง 4 ศอกแล้วคิดว่า "ถ้าเราจักถวายโดยทำนองนี้พระเถระจักไม่รับ" จึงวางผ้าไว้บนกองหยากเยื่อแห่งหนึ่งข้างหน้าของพระเถระนั้นผู้แสวงหาท่อนผ้าทั้งหลายอยู่โดยอาการที่เพียงชายผ้าเท่านั้นจะปรากฏได้ พระเถระเที่ยวแสวงหาท่อนผ้าอยู่โดยทางนั้นเห็นชายผ้าของท่อนผ้าเหล่านั้นแล้วจึงจับที่ชายผ้า นั้นแล อดุมมาอยู่เห็นผ้าทิพย์มีประมาณ

ดังกล่าวแล้วถือเอาด้วยคิดว่า "ผ้านี้เป็นผ้าบังสุกุลอย่างอุกฤษฏ์หนอ" ดังนี้ แล้วหลีกไป (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 41/377)

จากข้อความข้างต้นนี้ พบว่า พระภิกษุผู้ถือปิงสุกุลิกังคะถูกต้องอย่างอุกฤษฏ์ ย่อมไม่รับผ้าจากผู้อื่นใด ท่านเหล่านั้นมีความประสงค์จะแสวงหาผ้าบังสุกุลด้วยตนเองตามมีตามได้ ส่วนทายก ทายิกาในสมัยนั้น หากมีความต้องการจะถวายผ้าบังสุกุลแก่พระภิกษุ ก็ต้องใช้อุบายถวายทางอ้อมโดยคอยสังเกตว่า พระรูปไหนครองจีวรเก่ามากหรือขาดแล้ว ก็นึกเอาเองว่าท่านคงต้องการเปลี่ยนจีวรใหม่ ต้องคอยสังเกตดูว่า ท่านเดินผ่านไปมาทางไหนเป็นปกติ ในขั้นแรกก็นำผ้าไปวางทิ้งไว้ในป่าช้าบ้าง นำไปหมกในกองขยะบ้าง หรือทิ้งไว้โดยเปิดเผย แต่ต้องทำด้วยอุบายให้ท่านเชื่อว่าเจ้าของทิ้งหรือไม่มีเจ้าของแล้ว เมื่อพระท่านเห็นเช่นนั้น ท่านก็ถือเอาด้วยบังสุกุลสัญญา ถ้าไม่ทำอย่างนี้หรือทำให้ท่านรู้ว่า มีใครคอยช่วยเหลือ ท่านก็จะรังเกียจและไม่ยอมเก็บผ้านั้นไปใช้

4) ผ้าที่ทรงอนุญาตไว้เพิ่มเติม

ในสมัยพุทธกาลนั้น ผ้าบังสุกุลเป็นผ้าที่จำเป็นสำหรับการใช้สอยของพระภิกษุก็จริง แต่ผ้าบังสุกุลนี้ถือเป็นผ้าที่หาได้ยาก เพราะต้องเป็นผ้าที่ตกอยู่ในกองขยะ หรือป่าช้า และต้องเป็นผ้าที่ภิกษุเก็บได้ด้วยตนเอง จึงจะสามารถนำมาใช้สอยทำเป็นผ้าถุงและผ้าห่มได้ ทำให้เหล่าทายก ทายิกาผู้มุ่งหวังถึงผลทานอันไพบูรณ์ในพระศาสนาไม่อาจสร้างสมบุญกุศลจากการถวายผ้าโดยตรงได้ ด้วยเหตุนี้ หมอชีวกโกมารภัจจึงได้กราบทูลขอพุทธอนุญาตให้เหล่าภิกษุรับผ้าคหบดีจีวรแทนผ้าบังสุกุลได้บ้าง ดังข้อความต่อไปนี้

ชีวกโกมารภัจกราบทูลว่า “พระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ถือผ้าบังสุกุลอยู่เป็นวัตร ผ้าสิไวยกะคู่นี้เป็นผ้าเนื้อดีเลิศ ประเสริฐสุด มีชื่อเด่นเยี่ยงมากกว่าผ้าเป็นอันมาก หลายร้อยหลายพัน หลายแสนคู่พระเจ้าปชโชตทรงส่งมาพระราชทานพระองค์โปรดรับผ้าสิไวยกะคู่ 1 ของข้าพระองค์เกิดพระพุทธเจ้าข้า และโปรดทรงอนุญาตคหบดีจีวรแก่ภิกษุสงฆ์”

พระผู้มีพระภาคทรงรับผ้าสิไวยกะแล้วลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตคหบดีจีวร รูปใดปรารถนาจะถือผ้าบังสุกุลก็ได้ รูปใดปรารถนาจะรับคหบดีจีวรก็ได้ แต่เราสรรเสริญการยินดีปัจจัยตามที่ได้”

คนทั้งหลายในกรุงราชคฤห์ทราบว่า “พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตคหบดีจีวรแก่ภิกษุทั้งหลาย” คนทั้งหลายเหล่านั้นต่างรื่นเริงบันเทิงใจว่า “บัดนี้พวกเราจะถวายทาน จะบำเพ็ญบุญ เพราะพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตคหบดีจีวรแก่ภิกษุทั้งหลาย” ชั่วเพียงวันเดียว จีวรหลายพันผืนได้เกิดขึ้นในกรุงราชคฤห์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 5/337/197-198)

จากข้อความข้างต้น พบว่า ในกาลก่อนพระพุทธเจ้าอนุญาตเฉพาะแต่ผ้าบังสุกุลเท่านั้น ต่อมาภายหลังเมื่อหมอชีวกโกมารภัจจ์ได้ทูลขออนุญาตแล้ว พระพุทธองค์ก็ทรงยินยอมให้พระภิกษุรับผ้าคหบดีจิวรจากทายก ทายิกาได้บ้าง แต่ถึงอย่างนั้น หากพระภิกษุท่านใด มุ่งหวังที่จะขจัดขัดเกลากิเลสของตนเองอยู่เป็นนิตย์ จะแสวงหาผ้าบังสุกุลด้วยตนเอง พระพุทธองค์ก็ทรงสรรเสริญต่อพระภิกษุท่านนั้น เพราะท่านยินดีต่อปัจจัยตามที่ตนแสวงหามาได้ ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติตามหลักปัสสัทธิกัฏฐะตังค

วิเคราะห์รูปแบบการถวายผ้าบังสุกุลจากสมัยพุทธกาลสู่ยุคปัจจุบัน

ผ้าบังสุกุลในยุคปัจจุบันมีรูปแบบเปลี่ยนไปจากสมัยพุทธกาลเป็นอย่างมาก ในที่นี้ผู้เขียนจะวิเคราะห์ผ้าบังสุกุลที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัย 2 รูปแบบ กล่าวคือ ผ้าบังสุกุล และการถวายผ้าบังสุกุล

ผ้าบังสุกุลในสมัยพุทธกาล เป็นผ้าเปื้อนฝุ่นที่เขาทิ้งแล้ว ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ภิกษุผู้แสวงหาผ้าบังสุกุลจะต้องเที่ยวเสาะหาผ้าบังสุกุลตามป่าช้า กองขยะ และตามถนนหนทางต่างๆ แล้วนำมาซัก เย็บย้อม ทำเป็นผ้านุ่งและผ้าห่มกันเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2556) ที่เป็นเช่นนี้เพราะในสมัยพุทธกาลผ้าเป็นของหายากและมีจำนวนน้อย พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้ภิกษุมีความมักน้อยและสันโดษในบริวาร จึงได้ประทานพุทธานุญาตเช่นนี้ ในช่วงต้นของศาสนา แต่เมื่อหมอชีวกโกมารภัจจ์ทูลขอคหบดีจิวร เพื่อมุ่งหวังให้ภิกษุหาผ้าใช้สอยได้ง่ายขึ้น และถือเป็นการอนุเคราะห์พวกชาวบ้านให้ได้รับผลบุญอันไพบูรณ์ด้วย ((พระไตรปิฎกภาษาไทย 5/337/197-198) ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ภิกษุรับผ้าอื่นที่นอกจากผ้าบังสุกุลมาใช้สอยได้

สำหรับผ้าบังสุกุลในสมัยปัจจุบันนั้น มิได้เป็นผ้าเปื้อนฝุ่นที่เขาทิ้งแล้วอย่างในสมัยพุทธกาล ปัจจุบันผ้าบังสุกุลมักจะเป็นผ้าที่ทายก ทายิกานำมาถวายภิกษุในงานต่างๆ เช่น งานศพ งานทอดผ้าป่าหรืองานกฐิน ผ้าที่นำมาถวายส่วนใหญ่เป็นผ้าที่ทำสำเร็จรูปมาจากร้านค้าแล้ว จึงนับว่า ผ้าบังสุกุลมีความเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยพุทธกาลเป็นอย่างมาก

การถวายผ้าบังสุกุลในสมัยพุทธกาล ทายก ทายิกาผู้ฉลาดในอุบายจะนำผ้ามาถวายโดยไม่ให้ภิกษุรู้ตัว โดยจะวางผ้าบังสุกุลไว้ตามป่าช้า กองขยะ หรือท้องถนน ไร่ข้างหน้าหนทางที่ภิกษุจะเดินผ่าน และวางไว้ให้เป็นเสมือนหนึ่งว่าภิกษุมาพบเห็นเข้าโดยบังเอิญ เมื่อภิกษุเห็นผ้าเช่นนั้น ก็สำคัญว่าเป็นที่ไม่มีเจ้าของหรือเขาทิ้งแล้ว จึงนำผ้านั้นมาซัก ย้อม เย็บทำเป็นผ้านุ่งห่มได้ตามความประสงค์ เมื่อหมอชีวกโกมารภัจจ์ทูลขอคหบดีจิวรกับพระพุทธเจ้าแล้ว การถวายผ้าบังสุกุลก็เริ่มเปลี่ยนไป กล่าวคือ ชาวบ้านผู้ประสงค์ผลบุญจะน้อมนำผ้าบังสุกุลมาถวายแก่

พระภิกษุได้โดยตรง ทำให้ภิกษุไม่ต้องลำบากในการเที่ยวแสวงหาผ้าอย่างในอดีต ทั้งยังเป็นการอนุเคราะห์เหล่าทายก ทายิกาไปในคราวเดียวกันด้วย

ส่วนการถวายผ้าบังสุกุลในปัจจุบันนั้น มักจะอยู่ในงานศพ งานทอดผ้าป่าหรืองานกฐินที่เป็นเช่นนี้เพราะงานพิธีดังกล่าว มีรูปแบบการถวายผ้าบังสุกุลที่ยึดถือตัวอย่างมาจากสมัยพุทธกาล เช่น ในงานศพสมัยปัจจุบันนี้ ก็ยึดถือรูปแบบมาจากสมัยพุทธกาลที่ภิกษุต้องเที่ยวแสวงหาผ้าบังสุกุลตามป่าช้า แม้กระทั่งในงานทอดผ้าป่าหรืองานกฐินสมัยปัจจุบันนี้ ก็ยึดถือรูปแบบมาจากสมัยพุทธกาลเช่นเดียวกัน กล่าวคือ เป็นผ้าที่ภิกษุแสวงหามาได้ตามกิ่งไม้ ต้นไม้ หรือตามถนนหนทางต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับประเพณีการทอดผ้าป่าหรืองานกฐินของปัจจุบันที่มักจะทำผ้าบังสุกุลไว้ที่ต้นผ้าป่าหรือต้นกฐินแล้วให้พระภิกษุชักผ้าบังสุกุลไปใช้สอย นอกจากนี้ยังสามารถสรุปสาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

๑) ปัจจัยภายใน ความมีน้ำใจของสมาชิกในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ที่เคยช่วยเหลือกันแบบพี่แบบน้อง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ไม่คิดสินจ้างรางวัล ต่อมาความเห็นแก่ตัวมองถึงผลประโยชน์มากขึ้น สิ่งที่เคยช่วยเหลือกัน ก็กลายมาเป็นซื้อขาย สิ่งที่เคยช่วยเหลือกันก็เป็นการว่าจ้าง ที่กล่าวมาจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่มีผลทำให้พิธีกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และประสบการณ์ของผู้นำประสบการณ์ความคิดของผู้นำ ที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นไปตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน จึงมีผลทำให้พิธีกรรมการจัดงานศพมีการปรับเปลี่ยนตามกระแสดังกล่าวตามไปด้วย

๒) ปัจจัยภายนอก ซึ่งมีผลทำให้พิธีกรรมเปลี่ยนแปลงไป สามารถแยกออกได้ดังนี้ คือ (พระอธิการพิพัฒนพงษ์ ฐานวุฑโฒ, 2554)

สังคมและวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม มีผลต่อการจัดพิธีกรรมงานศพเป็นอย่างยิ่งเพราะคนในสังคมมีความเห็นมีค่านิยม ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสมัยโลกาภิวัตน์

การศึกษา มีส่วนสำคัญ ในการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรม เมื่อคนมีการศึกษาที่สูง และเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ดีกว่าในอดีต เมื่อจำเป็นต้องจัดงานจึงจัดรูปแบบงานให้ออกมาในรูปแบบที่ดีงาม ตามสมัยนิยมที่ได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์ที่เห็นจากที่อื่น เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทีและความอาลัยรัก ต่อผู้ที่ล่วงลับไป

ระบบเศรษฐกิจ มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้การจัดพิธีกรรมเปลี่ยนแปลงไป นับตั้งแต่เสียชีวิตจนกระทั่งเผาศพเสร็จเรียบร้อย จึงอาศัยเงินเป็นตัวแปรหลักในการจัดงาน เพราะต้องการความสะดวกสบายและรวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการถวายผ้าบังสุกุลให้กับพระภิกษุผู้ถือปิงสุกุลกัณฑ์คงมีรูปแบบคล้ายคลึงกับสมัยพุทธกาลอยู่บ้าง กล่าวคือ ทายก ทายิกานำผ้ามาถวายให้กับพระภิกษุสงฆ์ที่ถือธุดงค์วัตรข้อนี้ เมื่อท่านรับมาพิจารณาและใช้สอยนุ่งห่มแล้ว ท่านก็จะถือวัตรปฏิบัติตามแบบอย่างในสมัยพุทธกาลและตามแบบอย่างของบูรพาจารย์ เพื่อเป็นการจัดชุดเกลาภิเลสของตนเอง และเพื่อความมกน้อย สันโดษในสิ่งที่มีตามแบบอย่างของพระอริยบุคคลในพระศาสนาต่อไป

สรุป

ผ้าบังสุกุลถือกำเนิดในสมัยพุทธกาล เป็นผ้าเปื้อนฝุ่นที่ไม่มีเจ้าของและเขาทิ้งไว้ตามที่ต่างๆ พระภิกษุผู้ปรารถนาผ้าบังสุกุล จะเที่ยวแสวงหาผ้าบังสุกุลที่วางตามป่าช้า กองขยะ ตามถนนหนทางที่เขาทิ้งไว้ จากนั้นพระภิกษุจะซักผ้าที่เปื้อนฝุ่นเหล่านั้นนำมาซักให้สะอาด แล้วนำมาตัด เย็บ ย้อม เป็นผ้านุ่งห่มต่อไปเพื่อความเป็นผู้มีชีวิตที่เรียบง่ายมกน้อย สันโดษในสิ่งที่มีอยู่และเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น ต่อมาพระพุทธรองค์ทรงอนุญาตให้รับผ้าคหบดีจิ๋วของอุบาสกอุบาสิกาที่ถวายกับพระภิกษุได้ ทำให้พระภิกษุแสวงหาผ้าบังสุกุลมาใช้สอยได้ง่ายขึ้น ทั้งยังเป็นการอนุเคราะห์ให้ชาวบ้านได้รับผลบุญอันไพบุลย์อีกด้วย

ในปัจจุบัน การทอดผ้าบังสุกุลในงานศพการทอดผ้าป่าหรืองานกฐิน แม้จะมีรูปลักษณะที่เปลี่ยนไปด้วยกาลเวลาก็ตามแต่ด้วยจิตศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีอย่างไม่ขาดสายและยังคงรักษาประเพณีนี้ไว้ แม้จะไม่เหมือนดังสมัยพุทธกาลก็ตาม แต่ทั้งนี้ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของคนในสังคมและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาสังคมด้วยรูปแบบการถวายผ้าบังสุกุลต่างๆ ที่จัดทำขึ้นก็ยังมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้รับผ้าบังสุกุลเหมือนเดิม ดังนั้น การถวายผ้าบังสุกุล จึงเป็นความเชื่อและความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่ยังคงฝังลึกอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชนอย่างแนบแน่น และกระทำกันอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นประเพณีแม้จะผิดวัตถุประสงค์ไปบ้าง แต่ก็เป็นไปเพื่อความสงบสุขของสังคม

เอกสารอ้างอิง: References

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Mahachulalongkornrajavidya5laya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2536). *พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Mahamakutrajavidyalaya University. (1993). *Thai Tipitaka and Commentaries, Set of 91 Volumes*. (3rd ed.). Bangkok: MBU Press.
- พระครูอาทรวนกิจ. (2559). การใช้สอยผ้าไตรจีวรของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจในจังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 16(1), 16 82-88.
- Phrakuathornwanakit. (2016). An Analytical Study of the Cloth Consumption of Buddhist Monks Effecting the Economic System In Udonthani Province. *Dhammathas Academic Journal*, 16(1), 16 82-88.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- Phrapromkhunabhorn (P.A. Payutto. *Dictionary of Buddhism (Dhamma)*. (21th ed.). Bangkok: Plithamma Publishing.
- พระพุทฺธโฆษาจารย์. (2551). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.
- Phrabhaddhagasajarn. (2008). *Visuttimakka*. (7th ed.) Bangkok: Tana Press.
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. (2534). *อุดมการณ์ทางสังคม*. กรุงเทพมหานคร: โอ เอสปริ้นติ้งเฮ้าส์.
- Serttabunsrang, S. (1991). *The Social Ideology*. Bangkok: O.S. Printing house.
- พระศรีสุทธิพงษ์. (2560). พระเจดีย์ : การบูชาในพระพุทธศาสนา. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 2(1), 36-48.
- Phrasrisutthiphong. (2017). Cetiya (Pagoda) : Worshipping in Buddhism. *Journal of MCU Buddhapanya Review*. , 2(1), 36-48.

พระอธิการพิพัฒน์พงษ์ ฐานวุฑฺโฒ. (2554). *ศึกษาความเปลี่ยนแปลงการจัดงานศพของชาวพุทธ: กรณีศึกษา บ้านหมื่น ตำบลนาปรัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

PhraAtikarnPhipatphong Thanawutto. (2011). *A Study on Changes in Buddhists' Funeral Ceremony : A Case Study on Banmoon Village, Naprang Sub-District, Pong District, Phayao Province*. M.A. thesis Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย. (2559). การปรับพฤติกรรมของสตรีผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในสังคมไทยยุคปัจจุบัน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 4(1), 90-105.

Maechee Kulaporn Kaewwilai. (2016). The Behavior Modification of the Women Who Practice Vipasanā Meditation in the Contemporary Thai Societies. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 90-105.

